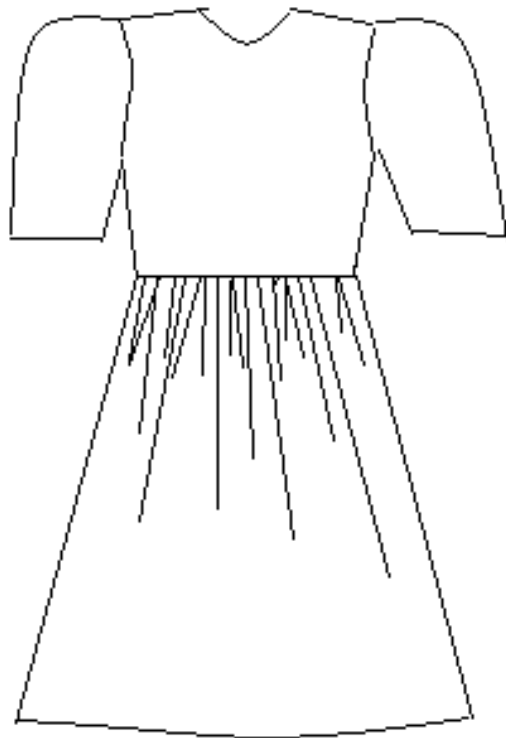


# Als het moeilijk wordt trek je gewoon een jurk aan



In gesprek met Peter Anthonissen en Floor Huygen van Theater Artemis  
over de vraag hoe de dramaturg de regisseur helpt bij het vormgeven van  
existentiële thema's in het jeugdtheater

Seminarverslag  
Dramaturgische Actualiteiten  
MA Theaterdramaturgie  
Door: Tessel van Aalst en Maryse van der Lee  
Docenten: Henny Dörr en Liesbeth Groot Nibbelink  
Datum: 12 juni 2006

## Inhoudsopgave

|  |    |
|--|----|
| Inleiding .....                            | 2  |
| De gasten en hun werk .....                | 2  |
| Motivatie en vraagstelling .....           | 3  |
| <br>                                       |    |
| Verslag van het seminar .....              | 5  |
| Samenwerking .....                         | 5  |
| Visie op Jeugdtheater .....                | 7  |
| Thematieken in het jeugdtheater .....      | 8  |
| Terugkoppeling naar de vraagstelling ..... | 10 |
| <br>                                       |    |
| Conclusie .....                            | 11 |
| <br>                                       |    |
| Bronvermelding en notenapparaat .....      | 11 |
| <br>                                       |    |
| Bijlage.....                               | 13 |

## **Inleiding**

Dit artikel bestaat uit een verslaglegging van het seminar dat wij, Maryse van der Lee en Tessel van Aalst georganiseerd hebben op 29 mei 2006 tijdens de cursus 'Dramaturgische Actualiteiten' in het kader van de Master Theaterdramaturgie. De gasten die we hebben uitgenodigd voor dit seminar zijn Floor Huygen en Peter Anthonissen, die samen de artistieke kern vormen van Theater Artemis in Den Bosch. Zij hebben tijdens het seminar een duidelijk beeld gegeven van hun samenwerking, hun visie op jeugdtheater en het gebruik van thematieken binnen het jeugdtheater. De volledig uitgeschreven tekst van het seminar is als bijlage toegevoegd. Alle citaten die in dit verslag genoemd worden, zijn afkomstig uit het seminar, tenzij anders vermeld.

## **De gasten en hun werk**

Floor Huygen is artistiek leider en regisseur van Theater Artemis. Begin 2005 heeft ze bij dit jeugdtheatergezelschap het stokje overgenomen van Matthijs Rümke. Daarvoor had ze al enkele jeugdtheatervoorstellingen geregisseerd, onder meer bij Theatergroep Maccus (*Daar zaten ze dan* in 1995 en *Jetje* in 1998). Verder heeft ze vooral ervaring met volwassenentheater en theater op locatie. Ze heeft geregisseerd bij onder andere het Huis van Bourgondië en Hollandia (later ZT Hollandia). Bij Hollandia was zij verantwoordelijk voor het idee achter de zogenaamde 'interviewvoorstellingen'; voorstellingen die tot stand komen op basis van interviews met betrokkenen. Naast haar werk als regisseur heeft Floor Huygen veel les gegeven, voornamelijk op de toneelschool in Maastricht.

Bij Artemis wordt Floor Huygen op artistiek gebied bijgestaan door dramaturg Peter Anthonissen, die ook sinds vorig jaar bij dit jeugdtheatergezelschap werkzaam is. Voor die tijd was hij jarenlang theaterrecensent in België, voornamelijk voor de krant 'de Morgen'. Peter Anthonissen is in de dramaturgie gerold via het Leuvense gezelschap Fabuleus, dat theater- en dansproducties maakt met jongeren en hen daarbij laat begeleiden door professionele dans- en theatermakers. Naast deze werkzaamheden heeft hij in verschillende jury's gezeten voor theaterprijzen en is hij zeer betrokken bij het reilen en zeilen van het jeugdtheater. Zo gaf hij een lezing over zijn visie op nieuwe ontwikkelingen in het jeugdtheater op het Tweetakt festival dat afgelopen maart gehouden werd in Utrecht.

Sinds Floor Huygen artistiek leider is, maakt Theater Artemis voorstellingen vanuit één bepaalde gedachte. In 2005-2006 is dit ‘groeï en dosering’: over meer of minder hebben en groter worden. Het waarom van deze thematiek staat beschreven op de website van Artemis: “Kinderen moeten kunnen opgroeien als onafhankelijke, intelligente en weerbare mensen. Mensen die niet automatisch de maatschappij volgen, mensen die een individueel standpunt durven in te nemen. Daarvoor moeten ze in staat zijn om heftige gevoelens en onbegrijpelijke beweegredenen een plek te geven. In het dagelijks leven is daar weinig ruimte voor, je wordt getraind om je duistere kanten te onderdrukken of te ontkennen. Maar als we onze vooroordelen, onze angsten of woede ontkennen, leren we er ook niet mee omgaan. Sterker nog: voor grote passie en liefde is geen plaats als er niet ook ruimte is voor onze onbestemde gevoelens. In de stukken van Theater Artemis willen we zichtbaar en voelbaar maken hoe deze gevoelens en gedachten een plek kunnen krijgen.”<sup>1</sup> In het kader van de vraag “Groeï, wat zullen we met je doen?”<sup>2</sup> maakte Floor Huygen sinds januari 2005 inmiddels zes voorstellingen: *Lizzy wil meer!*, *De smerigste en vieste boterham van het heelal*, *Priemgeval*, *Draai en Raas*, *De sjeik is rijk* en ten slotte *Pakman*. Voor dit laatste locatieproject werden vier jonge Vlaamse theatermakers uitgenodigd de voorstelling te maken, onder eindregie van Floor Huygen en dramaturgische begeleiding van Peter Anthonissen. Met deze voorstelling sluit Artemis het thema ‘groeï’ af. Volgend seizoen zal in het teken staan van ‘het verstrijken van de tijd’.

Haar stijl omschrijft Floor Huygen zelf als vriendelijk radicaal. Poëtisch en uit op kortsluiting. Zij heeft haar eigen theatraliteit: kaal en feestelijk tegelijk. De volheid van de wereld tegenover het maken van theater waar je je mag verbazen over het hoe en waarom: "Ik wil theater maken vanuit de verwantschap met kinderen en me verdiepen in hoe kinderen kijken en wat zij specifiek te bieden hebben vanuit hun leefwereld. En het dan hebben over de grote dingen op allerlei manieren."<sup>3</sup>

### **Motivatie en vraagstelling**

In het jeugdtheater zijn dramaturgen zeldzamer dan in het ‘gewone’ theater. Vooral van vaste samenwerkingsverbanden tussen een regisseur en een dramaturg is weinig sprake. Het leek ons zeer interessant om zo’n samenwerkend koppel uit te nodigen voor ons seminar. Een regisseur en een dramaturg die langer samenwerken kunnen ons inziens namelijk een meer gefundeerde visie geven op hun maakprocessen en samenwerking dan theatermakers die hun

mening hierover slechts op één project moeten baseren. Bovendien is de meerwaarde van twee gasten, dat ze ieder vanuit hun eigen invalshoek hun samenwerking kunnen belichten en uitspraken kunnen doen over de functie van de dramaturg hierin. Beiden hebben een andere achtergrond waarmee ze hun samenwerking kunnen vergelijken. Ze kunnen reflecteren op elkaars functioneren en elkaar tijdens een gesprek bijvallen, aanvullen of tegenspreken.

Artemis is één van de weinige jeugdtheatergezelschappen in Nederland waar er sprake van een dergelijke samenwerking. Dat was voor ons een reden om Floor Huygen en Peter Anthonissen uit te nodigen.

Een andere reden komt voort uit de opschudding die *De smerigste en vieste boterham van het heelal*, de tweede voorstelling van Artemis met betrekking tot het thema ‘groei’, veroorzaakte. Klassen verlieten voortijdig de voorstelling, omdat het hoofdpersonage vloekte en het woord “tongen” liet vallen. De commotie rond de voorstelling haalde de pers en ontging dus ook ons niet. Peter Anthonissen schreef hierop een ingezonden brief naar de Theatermaker, waarin hij de commotie probeerde te plaatsen in een breder kader. Hij beëindigde zijn artikel met de woorden: “...het hoofdstreven van wat wij doen, is anders, dat ligt in het weerspiegelen van en het reflecteren op een werkelijkheid. Ook als die minder prettig is.”<sup>4</sup> Een interessante slotzin, zo vonden wij, aangezien wij dit hele masterjaar onderzoek doen naar hoe theatermakers zware of existentiële thema’s vormgeven in het jeugdtheater. Ook Floor Huygen stipt dit onderwerp aan in een interview, waarin ze aangeeft dat huilen mag: “Je moet een voorstelling ook niet totaal onschadelijk maken.”<sup>5</sup> Onder andere uit deze bronnen maakten wij op dat Artemis zware thema’s allerminst schuwt in haar voorstellingen.

“Hoe helpt de dramaturg de regisseur bij het vormgeven van existentiële thema’s in het jeugdtheater?” is de vraag die ons al het hele jaar bezighoudt. Het jaar loopt op z’n einde en dus is het hoog tijd dat er een antwoord gevonden wordt. Het seminar achtten wij een geschikt moment om een poging hiertoe te wagen. De regisseurs die wij dit jaar gesproken hebben over het maken van jeugdtheater vertelden ons dat ze zich niet bewust bezig houden met de doelgroep bij het maken van een voorstelling. Op basis hiervan veronderstelden wij dat de dramaturg zich meer bezighoudt met de doelgroep dan de regisseur. Aansluitend bij deze hypothese verwachtten we dat met name in de conceptfase en in de try-outfase het besef van deze ‘doelgroep’ op de voorgrond treedt, aangezien de dramaturg in deze fasen meestal een prominente rol speelt wat betreft de communicatieve aspecten van een voorstelling.

## **Verslag van het seminar**

Om een antwoord te kunnen vinden op onze onderzoeksvraag was het seminar ingedeeld in drie rondes, waarin we deelaspecten van onze vraag aan de orde stelden. Het eerste deel was gericht op het verkrijgen van inzicht in de samenwerking tussen een regisseur en een dramaturg in het jeugdtheater. In het tweede deel werd nader ingegaan op de visie van Peter Anthonissen en Floor Huygen op jeugdtheater, waarbij we ook aandacht schonken aan jeugdtheaterdramaturgie. In het derde deel lag de nadruk op de behandeling van (existentiële) thematieken in het jeugdtheater. Ter afsluiting probeerden we met behulp van de kennis opgedaan in deze drie deelonderwerpen een antwoord te formuleren op de overkoepelende vraag hoe de dramaturg de regisseur helpt bij het vormgeven van existentiële thema's in het jeugdtheater.

### **Samenwerking**

Floor vindt het belangrijkste aan een dramaturg dat deze haar begrijpt. Een deeltaak van de dramaturg is volgens haar dat de dramaturg structuur probeert aan te brengen in het hoofd van de regisseur. Daarnaast brengt Peter “verruiming in het toch wat in zichzelf gekeerde jeugdtheater,” geeft Floor aan. Hij richt zich naar buiten, naar andere mensen die bezig zijn met theater en dit waardeert zij zeer. “We zijn hier nu te gast in dit seminar dankzij Peter en ik vind dat heel verruimend.” Peter vult daar bij aan dat de dramaturg kaders schept. Daarnaast probeert hij zich te hoeden voor het belemmeren van het creatieve proces. Hij vindt op de eerste plaats dat je als dramaturg ten dienste moet staan van het creatieve proces: “De regisseur, de spelers en de schrijvers zijn de motors van het creatieve proces. Als dramaturg zit je daar dan naast en heb je in de eerste plaats een dienende rol.” Floor kan zich in deze uitspraak vinden. Verder stipt Peter aan dat, hoewel dramaturgie een rationele bezigheid is, het belangrijk is dat je als dramaturg ook intuïtief kan reageren op wat je ziet.

Van haar verwachtingen met betrekking tot de taken van de dramaturg had Floor aan het begin van haar samenwerking met Peter een lijstje opgesteld. Deze taken zijn onder andere:

- Spijkers met koppen slaan, omdat Floor dit zelf niet doet, zij twijfelt.
- Het bewaken van het vooruit denken en de grote lijnen in de gaten houden, met andere woorden: de artistieke koers van het gezelschap vormgeven. De dramaturg krijgt hiermee dus een bredere functie dan alleen die van productiedramaturg.
- Procesdramaturgie, bestaande uit verschillende dramaturgische taken tijdens de fasen van het proces.

Peter maakt vanaf het eerste moment onderdeel uit van het creatieve proces. “Vanaf het begin is Peter erbij. Dan vraag ik of hij mij wil interviewen,” zegt Floor. “Vragen stellen zoals; als je doordenkt op wat er nu is, wat gaan we dan doen?” Dramaturg en regisseur overleggen over wie zij zullen vragen voor een project. De dramaturg treedt in de conceptfase soms op als mediator tussen schrijver en regisseur, legt Peter uit: “Ik vind zelf de gesprekken tussen Floor en de schrijver altijd heel spannend. Omdat Floor meestal een vrij uitgesproken idee heeft over waar stukken over zouden moeten gaan. Maar de schrijver heeft hierover natuurlijk ook zijn eigen ideeën (...) Een kwestie van die twee op elkaar afstemmen.”

De dramaturg komt in de repetitiefase ongeveer één keer in de week kijken, hij bewaart in deze fase meer afstand, zodat hij steeds fris kan kijken. Daarna stelt hij vragenlijstjes op voor de regisseur en soms ook voor de spelers.

Floor komt weer terug op de dienende rol die Peter volgens haar heel prettig vervult. Ze vergelijkt zijn rol als dramaturg met haar ervaringen bij ZT Hollandia. Daar dachten de dramaturgen (Paul Slangen en Tom Blokdijk) heel erg vanuit hun eigen visie, en dat kon haar of Johan Simons (mede-regisseur bij ZT Hollandia) soms belemmeren. Peter kijkt daarentegen heel erg vanuit de visie van de makers. Hij vraagt zich altijd af wat mensen willen vertellen, volgens Floor: “Peter zal toch altijd als eerst de vraag stellen: wat wil die maker nou overbrengen? Dat vind jij ontzettend belangrijk. Dus jij zal dat niet gauw met je mening dwarsbomen, dat vind ik heel prettig. Ik krijg heel vaak vragenlijstjes met: wat betekent dit en wat bedoel je met dat?” Over het geheel genomen zijn Peter en Floor proces- en improvisatiegericht. Tekstanalyse en het contact met schrijvers als dramaturgische taken, zijn voor Peter nieuw.

## Visie op Jeugdtheater

In eerste instantie zien Peter en Floor de praktische beperkingen van het jeugdtheater als hét verschil tussen jeugd- en volwassenentheater. Hieronder verstaan zij onder andere de zalen, de afhankelijkheid van bemiddelende instanties, de tijden waarop gespeeld wordt (soms twee keer per dag), het gebrek aan geld en de daarmee samenhangende amateuristische omstandigheden. Ook het educatieve programma, dat vaak een verplichting is, ziet Floor als een beperking. Door in het educatieve programma vooral de nadruk te leggen op wat theater is en niet zozeer op de thematiek van de voorstelling probeert Artemis deze beperking te lijf te gaan. Wat Floor verder als een zeer belangrijke beperking ervaart is het feit dat je in het jeugdtheater vaak voor groepen speelt. Dat is altijd moeilijk, omdat volgens Floor leden van een groep elkaar erg beïnvloeden en dus vaak allemaal hetzelfde vinden.

Floor is bij Artemis begonnen omdat ze graag een eigen gezelschap wilde hebben en zich ergens in wilde verdiepen, zoals zij voorheen deed met het locatietheater bij ZT Hollandia. Daarnaast zijn er specifieke kenmerken van het jeugdtheater die haar erg aanspreken. Zo vindt ze de combinatie van kinderen en volwassenen in het publiek erg prettig. Het is een uitdaging om mensen die nog niet bekend zijn met de codes en conventies van het theater mee te nemen in een voorstelling. Hierover zegt zij: “Het zijn mensen die voor het eerst kijken en ze worden meegetrokken, dus het stuk moet toch wel iets hebben, denk je dan.” Terwijl Floor zich in een zaal met enorme theaterkenners afvraagt: “Zien ze nou het stuk of zien ze nou hun eigen idee over het stuk? Dat vind ik leuk aan kinderen. Aan kinderen is gewoon mooi dat ze nog niet met dat soort meningen gecorrumpeerd zijn. (...) En ik houd ervan een bepaalde toegankelijkheid te blijven bereiken. Dat is toch gauw waar je aan denkt als je jeugdtheater maakt.” Volgens Peter heeft die toegankelijkheid veel te maken met de context van de schoolvoorstellingen. Het publiek is dan zeer divers. Je moet er rekening mee houden dat er kinderen in de zaal zitten die voor de eerste keer in hun leven een theatervoorstelling zien. Artemis probeert hier, onder andere middels het educatieve programma, rekening mee te houden. Peter en Floor zijn beiden van mening dat je geen andere kwaliteitseisen mag stellen aan jeugdtheater dan aan volwassentheater, terwijl dat vaak wel gedaan wordt door scholen. Het artistieke niveau wordt vaak ondergeschikt geacht aan het educatieve gehalte. Peter en Floor zijn hier principieel op tegen.



Zelf brachten wij in, dat een verschil tussen jeugd- en volwassentheater is dat de protagonist vaak een kind is in het jeugdtheater. Peter reageert hierop: “Ja, in de praktijk blijkt dat vaak zo te zijn. Maar dat is een van de punten waar Floor eigenlijk vanaf wil.” Ze vindt het vaak een vervelend gezicht als volwassenen kinderen spelen. Het is volgens haar goed om voor jezelf te staan en niet altijd te pretenderen dat je de positie van een kind kan innemen. Floor en Peter maken bij Artemis dan ook dingen die ze in de eerste plaats zelf interessant vinden en waarvan zij denken dat ze die interesse ook met kinderen kunnen delen. Dit testen ze wel soms. Zo hebben ze in het begin van de repetitieperiode van *De sjeik is rijk* lezingen van de tekst gehouden voor een kinderpúblik. Wat ze hier bijvoorbeeld ontdekten was, dat een verhaal dat in het stuk verteld werd en waarover zij zelf totaal niet te spreken waren, bij de kinderen juist heel goed viel. Het vertellen van een verhaal is namelijk een code die kinderen kennen.

De gasten twijfelen over de vraag of je van een specifieke jeugdtheaterdramaturgie kan spreken. Uiteindelijk komen er twee verschillen naar boven tussen jeugd- en volwassenendramaturgie. Ten eerste vraagt jeugdtheater om een andere dramaturgiestijl, omdat er bijna altijd nieuw repertoire wordt gespeeld.<sup>6</sup> Ten tweede moet de jeugdtheaterdramaturg vaak de mening van de regisseur verwoorden tegenover mensen van buiten de theaterwereld. Floor zegt hierover: “Toen ik bij Hollandia werkte, hoefde niemand mijn mening te verwoorden, want iedereen snapte die gewoon. Terwijl nu echt een vertaling nodig is. Het publiek en de mensen met wie ik direct om me heen werk, zijn niet heel erg ingevoerd in de theaterwereld.” Peter merkt hierbij op dat dit laatste punt meer in Nederland speelt dan in Vlaanderen, omdat in Vlaanderen de kloof tussen jeugd- en volwassenentheater minder groot is. Daar heb je veel meer spelers die binnen een seizoen jeugd- en volwassenvoorstellingen met elkaar combineren, terwijl in Nederland veel spelers exclusief in het jeugdtheater of exclusief in het volwassentheater werken.

### **Thematieken in het jeugdtheater**

Floor vindt dat er geen thematieken zijn waar je het niet over kunt hebben in het jeugdtheater. Peter merkt op dat de voorstellingen van Floor altijd eindigen op een moment van hoop. Hij ziet dit om zich heen regelmatig terugkeren en dit is dus misschien een belangrijk punt als het gaat over het fameuze onderscheid tussen jeugdtheater en volwassentheater. Volgens Floor hoeft het meegeven van hoop of moed overigens niet te betekenen dat de voorstelling goed moet eindigen. Floor denkt hardop na over de vraag of je het overall over kan hebben: “Je kan

niet alles doen voor kinderen, vind ik. Maar of je het niet overal over kan hebben, dat weet ik niet. Ik denk dan: je kan het er wel over hebben, maar dan doe je dat op een bepaalde manier.” Het gaat in het jeugdtheater dus meer om het ‘hoe’ dan om het ‘wat’; je kunt alle thematieken aansnijden mits je maar de juiste vorm kiest om dat aan kinderen te laten zien.

Floor is wat dat betreft zeer enthousiast over ‘de Pakmannen’, zoals zij ze noemt; de vier Vlaamse theatermakers die *Pakman* gemaakt hebben. Ze hadden veel zware monologen geschreven en toen ze die in het begin achter elkaar speelden was er niet doorheen te komen. Floor: “Het decor van de voorstelling bestond uit een zaal met heel veel troep erin, dus een van de jongens pakt een jurk uit de zooli en trekt die aan. Ook gingen ze spelen met een waslijn, waar allemaal doekjes aan hingen, waardoor die monologen op een gegeven moment heel erg behapbaar werden. Dat kwam gewoon door die vorm en door de speelsheid waarmee ze daar ineens mee omgingen.” Een ander concreet voorbeeld van een vorm die zij gebruikten om iets moeilijks te vertellen, was simpelweg het benoemen ervan. Peter: “In het begin stapt Raven Ruëll<sup>7</sup> naar voren en zegt gewoonweg heel letterlijk: ik ga een aantal moeilijke woorden gebruiken.” Ook de Vlaamse uitdrukkingen, die Nederlandse kinderen misschien niet zouden begrijpen vertaalden ze ter plekke.

Uit andere voorstellingen halen Peter en Floor ook enkele voorbeelden naar boven van hoe je iets toegankelijk kan maken door middel van een bepaalde vorm. In *Lizzy wil meer!* werd een tekst gebruikt van een filosoof. De actrice sprak deze tekst op een extra intellectuele manier uit. Dus het benadrukken van de eigenschappen van de tekst werd hier ingezet. *De smerigste en vieste boterham* begon met een scène van drie opschepperige managers. Door dit erg uit te vergroten en te overdrijven werd dit gedrag herkenbaar en toegankelijk. Bij *De sjeik is rijk* bood het sprookje een kader waarbinnen een lastig thema aan de orde werd gesteld. Deze vorm had volgens Floor wel een nadeel: “Je krijgt zo gauw alleen maar het verhaaltje dat dat uitlegt en ik houd ervan als je meerdere tekens kan geven van de aantasting door rijkdom, die impliciet zijn. Dus dat het niet alleen maar in het verhaaltje, in de anekdote zit, maar ook dat je het ziet gebeuren. En daar heb ik wel enorm aan gewerkt in dat stuk.”

We beëindigden de derde ronde met het refereren aan twee citaten van Peter en vroegen hem deze citaten nader toe te lichten. Tijdens de lezing die Peter gaf op Tweekakt (zie pag. 2) vroeg hij zich af of theater “misschien weer minder relevant mag zijn”. Aangezien de actualiteit in het theater de laatste tijd een hot item is - zo ook bij veel van onze studiegenoten - vonden wij deze uitspraak, die tegen de noodzaak om actueel theater te maken in lijkt te gaan, zeer interessant. Peter bedoelt hiermee dat de kunstenaar de vrijheid moet hebben zich

los te maken van relevantie. Als makers relevante dingen te vertellen hebben over de wereld van vandaag is dat prima, maar ze moeten hiertoe zich niet gedwongen voelen.

In de ingezonden brief naar de Theatermaker (zie pag. 4) schreef Peter het volgende: “Het hoofdstreven van wat wij doen ligt in het weerspiegelen van en het reflecteren op een werkelijkheid, ook als die minder prettig is.”<sup>8</sup> Volgens Peter en Floor hoeft een voorstelling niet prettig te zijn, juist niet. Floor begint haar voorstellingen vaak onprettig. Peter ziet dit ook als een vorm, die hij vergelijkt met de eerder genoemde vorm die gebruikt wordt om iets moeilijks toegankelijk te maken voor kinderen: “(...) dat je van het begin af aan het publiek het signaal geeft van: kijk, dit is geen entertainment. Er kunnen bepaalde aspecten van die voorstelling entertainend zijn, maar verwacht dat niet voor het geheel van de voorstelling. Voor mij is dat eigenlijk eenzelfde signaal geven als: ik ga nu moeilijke woorden gebruiken.” Peter vindt het van groot belang, vooral bij kinderen, dat erop gewezen wordt dat je met kunst bezig bent en niet met entertainment.

### **Terugkoppeling naar de vraagstelling**

Tot slot proberen we een antwoord te formuleren op de vraag hoe de dramaturg de regisseur helpt bij het vormgeven van existentiële thema's in het jeugdtheater. We zijn het er allemaal over eens dat je het over deze thema's kunt hebben in het jeugdtheater, afhankelijk van de vorm die je kiest. Peter: “Ik vind het feit dat het ‘hoe’ belangrijk is om het ‘wat’ te communiceren wel een goede conclusie. Maar ik ga als dramaturg niet het ‘hoe’ bepalen.” Wel reflecteert hij op dat ‘hoe’. Floor onderstreept in dit verband opnieuw hoe belangrijk ze het vindt dat Peter heel goed “kan kruipen in wat de maker te vertellen heeft.” Op de vraag of de conceptfase hierbij het belangrijkste moment in het maakproces is, antwoordt Floor bevestigend: “Ja, bij ons is dat wel zo. Daar kom ik zelf nu ineens achter terwijl ik hier zit. Wij zitten echt op die eerste fase. Dan hebben we het er enorm veel over. Tijdens het stuk is dat minder, dan vind ik die afstand heel belangrijk. Eigenlijk vind ik wat eraan voorafgaat en omheen zit vooral de grote input.” In de try-outfase speelt dit minder. Dan zijn ze meer met kleinere dingen bezig dan met die grote boog. Het gaat dan voornamelijk om de afwerking.

## Conclusie

Voorafgaand aan dit seminar wisten we al dat we hét antwoord op onze onderzoeksvraag niet zouden vinden. Elke dramaturg is namelijk anders, elke regisseur, elk proces en ook elke samenwerking. Dé manier waarop een dramaturg de regisseur kan helpen bij het vormgeven van existentiële thema's in het jeugdtheater bestaat dus niet. We zijn dan ook niet op zoek gegaan naar hét antwoord op onze vraag, maar naar 'een' antwoord. En dat hebben we gevonden: het antwoord van Peter Anthonissen en Floor Huygen als collega's bij Artemis.

Het komt er in het kort op neer dat de dramaturg voornamelijk reflecteert op de manier waarop een bepaald thema vormgegeven wordt door de regisseur. Het is daarbij van het grootste belang dat er een goede klik is tussen deze twee mensen, zodat de dramaturg goed kan aanvoelen wat de maker over wil brengen en dus op die gedachte mee kan denken. In de conceptfase speelt het vertalen van een inhoud naar een vorm de belangrijkste rol en is de dramaturg nauw betrokken bij het artistieke proces. Later is meer afstand gewenst, om 'fris' te kunnen reflecteren.

Het belang dat gehecht wordt aan de conceptfase hadden wij ook in onze hypothese geformuleerd (zie pag. 4). Daarnaast hadden we verwacht dat de try-outfase een belangrijke rol zou spelen in het kader van onze onderzoeksvraag, maar deze mening wordt niet helemaal gedeeld door Floor en Peter. Ook onze verwachting dat de dramaturg zich meer bezighoudt met het feit dat een voorstelling voor kinderen gemaakt wordt, blijkt in dit geval niet te kloppen. Zowel de regisseur als de dramaturg zijn op bepaalde momenten meer en op andere momenten minder bezig met hun doelgroep.

Dat je in het jeugdtheater elk thema kan aansnijden, mits je dit in een geschikte vorm giet is een interessante conclusie. Een conclusie die nieuwe vragen oproept, want wat zijn dan geschikte vormen in het jeugdtheater? Dit blijkt een moeilijke vraag te zijn. Wel zijn enkele voorbeelden langsgekomen, zoals overdrijven, benoemen of 'gewoon een jurk aantrekken', maar het blijft moeilijk hier een vinger op te leggen. Toch zijn we zeer tevreden, aangezien onze gasten bij aanvang alleen de praktische beperkingen van het jeugdtheater als het verschil zagen met volwassenentheater, terwijl er naarmate het seminar volgde ook verschillen in vormkeuzes werden benoemd.

Naast een antwoord op onze hoofdvraag hebben we ook een duidelijker beeld gekregen van de verschillende functies van een dramaturg (ongeacht het een jeugdtheaterdramaturg betreft). In het seminar benoemt Floor drie hoofdfuncties van Peter: hij

bepaalt mede de artistieke koers van het gezelschap, slaat spijkers met koppen waar Floor twijfelt en hij houdt zich bezig met procesdramaturgie. Ook zijn er in het seminar verschillende specifiekere taken van Peter naar voren gekomen. Zo neemt hij de rol aan van interviewer, wanneer Floor of hij dit nodig acht. Daarnaast treedt hij op als mediator tussen schrijver en regisseur en maakt vragenlijstjes voor Floor tijdens het repetitieproces. Ook houdt hij zich bezig met tekstanalyse. Hij ziet erop toe dat er in de voorstelling gecommuniceerd wordt dat er kunst gemaakt wordt en geen entertainment. Hij draagt zorg dat de voorstelling toegankelijk is voor de doelgroep, door te reflecteren op het 'hoe' en hij verwoordt de mening van Floor tegenover derden. Naast deze functies van de dramaturg is in het seminar ook de functie van kunst in het algemeen aan bod gekomen. Floor zoekt in haar stukken naar een vorm waarmee je het concept als het ware overstijgt.

Dat Floor en Peter beiden te gast waren tijdens het seminar was een meerwaarde. Zij konden elkaar aanvullen en reageren op elkaar, zo konden zij bijvoorbeeld samen de functies van een dramaturg omschrijven. Het seminar nodigt wat ons betreft zeker uit tot vervolgonderzoek en we kunnen de resultaten goed gebruiken bij onze eindwerkstukken. Maryse zal in haar eindwerkstuk één van de vormen, namelijk de sprookjesvorm die gebruikt wordt om existentiële thema's vorm te geven voor kinderen, uitwerken tot een dramaturgie voor het jeugdtheater. Tessel zal verder ingaan op de manier hoe theatermakers theater maken voor de jeugd; op de strategieën die ze inzetten om aansluiting te vinden bij hun publiek.

## Noten

---

<sup>1</sup> [www.artemis.nl](http://www.artemis.nl) geraadpleegd op 15 mei 2006

<sup>2</sup> naar Judith Herzberg

<sup>3</sup> [www.artemis.nl](http://www.artemis.nl) geraadpleegd op 15 mei 2006

<sup>4</sup> Anthonissen, P., “Terug naar grootbrengen door kleinhouden?” juni 2005, via: [www.theatermaker.nl](http://www.theatermaker.nl) → reacties

<sup>5</sup> Schmitz, J., Jeugdtheatermaker Floor Huygen: ‘Huilen mag!’, Het Culturele Seizoen 2005-2006, uitgave VPRO gids en het Nederlands Uitburo (27 augustus 2005)

<sup>6</sup> Jeugdtheatermakers kunnen bij het maken van een voorstelling meestal niet steunen op een bestaande traditie, waarin dat stuk leeft. Ze kunnen geen inspiratie opdoen uit voorgaande versies, maar moeten zelf het wiel uitvinden.

<sup>7</sup> Eén van de acteurs uit de voorstelling Pakman.

<sup>8</sup> Anthonissen, P., “Terug naar grootbrengen door kleinhouden?” juni 2005, via: [www.theatermaker.nl](http://www.theatermaker.nl) → reacties

## Bronvermelding

- Anthonissen, P., “Terug naar grootbrengen door kleinhouden?” juni 2005, via: [www.theatermaker.nl](http://www.theatermaker.nl) → reacties
- [www.artemis.nl](http://www.artemis.nl)
- [www.theaterland.nl](http://www.theaterland.nl)
- Schmitz, J., Jeugdtheatermaker Floor Huygen: ‘Huilen mag!’, Het Culturele Seizoen 2005-2006, uitgave VPRO gids en het Nederlands Uitburo (27 augustus 2005)